Komentar in karta: 1/30

SLA V024 ‘pazduha’

Tjaša Jakop

1. Gradivo

Za pomen ‘vbočeno mesto pod ramenskim sklepom oz. del telesa pod roko, pod ramo’, knj. *pázduha* (*â*), so zapisani odgovori z različnimi oblikovnimi različicami (različnih spolov, sklonov in števil): poleg predponskih samostalnikov s predpono *pod-* so pogoste tudi zveze samostalnika *pazduh-* s predlogom *pod*. Čeprav vprašalnica za SLA sprašuje po edninski obliki leksema (*pazduha*), so zlasti v vzhodnih narečjih leksemi zapisani v množini (npr. *pazduhe*, *podpazduhe*, *pod pazduhami*), saj so pazduhe parni organ.

Tudi pri predložnih orodniških zvezah obstajajo različice: oblike so lahko edninske, in sicer ženskega (*pod pazduho*) ali moškega oz. srednjega spola (*pod pazduhom*); prav take oblike so možne pri predponskih samostalnikih: *podpazduha* (im. ed. ž), *podpazduh* (im. ed. m). Ker je gradivo na mnogih mestih nejasno, so kartirane le osnovne in predložne oblike, medtem ko velikokrat ni bilo mogoče razločiti med pravo predložno (*pod pazduho*) in leksikalizirano predponsko obliko (*podpazduho* oz. *podpazduha*); zlasti problematične so točke z izglasnim akanjem (npr. v cerkljanskem narečju), kjer je težko razločiti, ali gre za samostalnik ženskega spola v or. ed. (*pod pazduho*) ali v im. ed. (*podpazduha*).

Nekateri leksemi so zelo pogosti (npr. *pazduha*), drugi so zapisani le enkrat (npr. *pod roko*), tretji so zemljepisno razpršeni (npr. *pod ramo*). Poleg izvornoslovenskih leksemov se v narečjih, ki so v stiku s sosednjimi jeziki, uporabljajo tudi prevzeta poimenovanja (npr. *pod bračem*).

V nekaterih govorih je v or. ed. samostalnikov ženskega spola izpričana posebna končnica: *-oj* v srednještajerskem, kozjansko-bizeljskem in prleškem narečju (T337, T344, T347, T351, T374, T376, T377, T381) ter *-i* v mežiškem (T030, T033, T042, T044), zgornjesavinjskem (T312, T313), srednjesavinjskem (T321), srednještajerskem (T336), kozjansko-bizeljskem (T341), južnopohorskem (T356) in prleškem narečju (T378).

2. Morfološka analiza

paZDuH- < **paz-dux-a*/**paz-dux-ъ* ‘pazduha’ (*ZD-H* > *st-k*; *D* → *Ø*)

pod-paZDuH- (*ZD-H* > *st-k*) < **podъ-paz-dux-a*/**podъ-paz-dux-ъ* ali **podъ paz-dux-ojǫ*/**podъ paz-dux-otь* ← **podъ* ‘pod’ + **paz-dux-a*/**paz-dux-ъ* ‘pazduha’

pazDj- < **pazd-ьj-e*/**pazd-ьj-a* < **paz-dux-a*/**paz-dux-ъ* ‘pazduha’ (*D* → *∅*)
pod-pazDj- < **podъ-pazd-ьj-e*/**podъ pazd-ojǫ*/**podъ-pazd-ьj-emь* ← **podъ* ‘pod’ + **pazd-ьj-e*/**pazd-ьj-a* ‘pazduha’ (*D* → *∅*)
paznik, nejasno, morda **paz-ьn-ik-ъ* in v zvezi s *pazduha*
podpaznik, nejasno, morda **podъ-paz-ьn-ik-ъ* ← **podъ* ‘pod’ + **paz-ьn-ik-ъ*
pavuza < **pauz-a* ≤ **pazu-* < **pazux-*, tj. metateza samoglasnikov po onemitvi **x* (ERHSJ 2: 626)
pod pavuzom < **podъ pavuz-omь*
rame < **ormę*, rod. **ormen-e* ‘rama’
pod ram- < **podъ orm-ojǫ*/**podъ ormen-omь* ← **podъ* ‘pod’ + **orma*/**ormę* ‘rama’
pod roko < **podъ rǫk-ojǫ* ← **podъ* ‘pod’ + **rǫka* ‘roka’
pod bračem < **podъ (brač)-emь* < **podъ* ‘pod’ + furl. *braç* ‘laket, roka’, it. *braccio* ‘laket, roka’

3. Posebnosti kartiranja

Karta je leksično-besedotvorna. Ker iz zapisov ni vedno jasno, ali gre za predlog ali predpono (*pod pazduho* : *podpazduho* oz. *podpazduha*), so ti odgovori kartirani s simbolom za predponski samostalnik.
Kot enkratnice (kot dvojnice leksema *podpazduh*) so kartirani še leksemi *pod roko* (or. ed. ž) v T090, *paznik* v T082, *podpaznik* v T035, *rame* v T063 in *pavuza*, *pod pavuzom* v T291.
Kot tretji leksem v posamezni točki sta kartirana odgovora *pod ram-* v T001 in *pod-pazduh-* v T035.
Kot nerelevanten je kartiran odgovor *pod pasom* (T024); v obirskem narečju ima namreč *pazduha* narečni obliki *pà:sxa* (im. ed. ž) in *pot pà:sxi* (mest. ed. ž) ‘pod pazduho’ (Karničar 1990: 205).

4. Uporabljena dodatna literatura

Karničar 1990

5. Primerjaj

SLA: V023 ‘rame’ (1/29), V025 ‘roka’ (1/31); OLA: 1447; ALE: 164; SDLA-SI: /; ALI: 181; ASLEF: 1268; HJA: 181